

A táji erdőművelés kérdéséhez

SZODFRIDT ISTVÁN erdőmérnök

Keszthely

Az utóbbi évek során a korszerű biológiai szemlélet egyre nagyobb teret nyert a gyakorlati erdőművelés minden ágazatában. Az egyes tényezőket összességükben, környezetükhöz való viszonyukban tanulmányozzuk és nem elégszünk meg már a gyakorlati erdőgazda megérzéseivel, hanem az alaptudományok elsajátításával egyre inkább tudományosan is meg tudjuk indokolni ténykedéseinket. Ez a szemléleti mód vezetett a táji erdőművelés kialakításához is. Rájöttünk arra, hogy ugyanazon fafajból álló állományra más törvényszerűségek érvényesek a Dunántúlon, és mások a Felvidéken, más eljárásokat kell követnünk az ország nyugati felében, mint a keletiben és ezeknek a megfontolásoknak első eredménye volt Babos Imre munkája. Kialakította erdőgazdálkodásunk tájait és ezeken belül egységes vezérfonalat adott az erdőművelésnek. Ez az úttörő munka hasznos segítség a gyakorlat számára, tájékozódást és távlatot adott, de részletkérdésekkel már természetszerűleg nem foglalkozhatott.

A közvetlen, kisebb területre vonatkoztatott tervezés azonban feltétlenül megkívánja a nagyobb részletességet és éppen ezért a Babos Imre által elhatárolt tájra kon belül kisebb tájrészleteket is szükséges kialakítani. Ennek célja részben az, hogy a gyakorlat embere részleteiben is megfelelő útmutatást kapjon, másrészt pedig a sajnos elég gyakori személyváltozások során az újonnan odakerülő szakember azonnal pontos útbaigazítást kapjon területéről. Ilyen cél elérése vezetett a Keszthelyi Erdőgazdaság munkaközösségét, amikor az elmúlt év folyamán megpróbálta az erdőgazdaság területén is kialakítani saját táji erdőművelését. Indokolta tette ezt elsősorban az, hogy erdőgazdaságunk főleg a Babos-féle becsztás Bakonyalja táján terül el, ez pedig olyan nagy kiterjedésű és annyira változatos, hogy feltétlenül szükségesnek mutatkozott a megadott irányelveket kisebb egységekre lebontani.

Az elhatárolás részben a termőhelyi adottságok, elsősorban az alapkőzet alapján történt, de komoly szerepet játszott a földrajzi elhatárolhatóság is. Az így kialakított tájrészletek termőhelyi tulajdonságait helyszíni bejárással állapítottuk meg, és ennek alapján leírtuk az ott található talajtípusokat és részletes erdőleírást készítettünk. Ez utóbbi összeállításánál nagy segítség volt Major Antal termőhelytípusosztályozása, segítségével egységes összeállítást sikerült készítenünk. Természetesen csak a nagyobb területre kiterjedő erdőtípusokat dolgoztuk fel, a kicsi, gyakorlatilag elhanyagolható típusokat az elaprózódás veszélye miatt nem szerepeltettük. Az erdőleírásnál használt erdőtípusokba építettük bele a gyakorlati előírásokat. Ezek elsősorban a helyileg kialakult és eredményesnek bizonyult eljárások leírására szorítkoznak, másrészt meghatározzák az alkalmazható fafajokat, azok elegyarányát és rövid utalást tartalmaznak a természetes felújítás módozataira is. Mindehhez hozzáfűztünk néhány különleges előírást, főleg a vágásfordulók, felhasználható fajok csemete minősége, esztétikai követelmények stb. kialakítására vonatkozó elképzeléseinket állítottuk össze. Néhány rövid erdőnevelési irányelv megemlékezésével zártuk le a tájrészlet tárgyalását.

Munkánkat természetesen nem tekintjük merev sablonnak, az egyéni kísérletezésnek még bő lehetősége nyílik, és ennek alapján az egész feldolgozás a későbbiek során minden bizonnyal változást fog szenvedni. Nehézséget okozott az egyes keveréktípusok elkülönítése, továbbá olyan típusjelző növények meghatározta erdőtípusok beiktatása, amelyek a Major Antal-féle feldolgozásban nem szerepeltek. Nem tudtuk pontosan meghatározni fiatalosaink típusát sem, hiszen közismerten ezek záródása kezdetben oly nagy fokú, hogy még teljes nudum állapot uralkodik alattuk. Ilyen esetben általánosságban mint fiatalosról beszélünk, típus meghatározás nélkül. Hasonló volt a helyzet sűrűn záródott, idősebb, kultúrhatásokra visszavezethető eredetű fenyveseinknél is. Annál is inkább mivel ebben az esetben még az állományok közvetlen szomszédságában fekvő, esetleges nyílt területeket sem lehetett alapul venni, mivel az állomány alatt, annak hatására, már kedvezőbb adottságokkal rendelkező termőhelyet találunk.

Munkánkat nemcsak mérnökök, hanem elsősorban kisebb képesítésű szakembereink, szakelőadóink és erdészeink kezébe is szántuk. Ez a körülmény felveti a kérdést, vajon nem mentünk-e túlságosan bele a szakismeretekbe, nem tévedtünk-e olyan területre, amely erdészeink számára még nem érthető. A gyakorlati útbaigazí-

tásokat termőhely-típusonként állítottuk össze, ezeknél pedig Majer Antal nyomán a legérzékenyebb és legkönyebben fellelhető útmutatóra, a növényzetre támaszkodunk. Az aljnövényzet indikátor szerepe és erdőművelési jelentősége ma már általánosan elismert, de ismeretük még korántsem elterjedt. Nemcsak erdészeink, de — valljuk be — mérnökeink jelentős része sem ismeri még a legfontosabb állományalkotó fajokat sem. Erdemes volt-e mégis a növényzetre építeni? Ugy hiszem, érdeemes volt, annál is inkább, mivel magasabb irányító helyeken álló szakembereinknek is legfeljebb 40—50 növény ismerete teljes tájékozódást nyújt, hiszen elegendő a domináns és még néhány jellemző növényt ismerni a biztos típus meghatározáshoz. Ez, úgy hiszem, nem megoldhatatlan feladat, nemcsak mérnökeink de erdészeink számára sem, annál is inkább, mivel az utóbbiak kisebb területen működnek és ezzel a fenti számnál lényegesen kevesebb növényismeret is elegendő számukra. Jómagam tapasztalatból tudom, hogy erdészeink ilyen irányú érdeklődése nagyfokú és kellő oktatással, színes-képes határozó könyvek kézbeadásával rövid idő alatt birtokában lesznek a szükséges ismereteknek. Kioktatásukhoz nagyon hozzásegítené, ha a *nevezéktan* állna rendelkezésünkre, amely az egyes típusokat kellőképpen elhatárolja. Sok olyan, uralkodó jellegű növény van, amely például egyformán az erdőviszonyokat jelez, de erdőművelésileg, termőhelyileg mégis más adottságokat mutat. Ezek elhatárolását megkíséreltük, de nem tekintettük végleges megoldásnak, az erdőtipológia szélesebbkörű elterjedése minden bizonnyal ezt a kérdést is kielégítően meg fogja oldani.

A tájrészletekbe beépített erdőtípusok alaposabb tanulmányozása szintén régen várat már magára. Erdőművelési ténykedéseinket, pl. gyéritéseket vagy természetes felújításnál a bontás mértékét eddig csupán a gyakorlati erdőgazda legtöbbször szubjektív megérzésére támaszkodva határoztuk meg. Ezt feltétlenül fél kell váltása egy konkrét, számokon alapuló módszer, amelynek segítségével egyéntől függetlenül, egyértelműleg el lehet dönteni egy eljárás mikéntjét, egy bontás mértékét stb. Ehhez a tájegységekre lebontott erdőművelés ugyancsak kellő vázát szolgáltat, mindössze a gyakorlat emberei számára a vizsgálódásokhoz szükséges eszközöket kell rendelkezésre bocsátani. A feladat nagysága olymértvű, hogy nem bízhatjuk ezt egyedül az ERTI néhány kutatójára, az üzemi szakembereket is bele kell vonni a megfigyelésekbe és ezek alapján megfelelő adatok birtokában számszerűleg is meg tudnánk határozni a belenyúlások mértékét, idejét, szükségességét stb. Azt hiszem, elegendő lenne itt a Babos-féle beosztás tájait venni egységnek és az ezen belül előforduló erdőtípusokban végezni megfigyeléseket. Ha a mi kisebb táj észlelteinkkel dolgoznánk nagyon meghosszabbítanánk és elapróznánk a munkát. A kellő adatok birtokában egy új, konkrét erdőnevelési utasítás is születne, és ennek vázát nem a jelenlegi, már részben korszerűtlen típusbeosztás adná, hanem a Majer Antal lefektette típusbeosztás.

Másik megoldásra váró feladat a tájrészletenkint alkalmazható csemeték méreteinek kidolgozása. Az utóbbi időben egyre inkább előtérbe kerül a szabvány-mérettől eltérő csemeték alkalmazásának tilalma, a csemeteszabványokat azonban tájelonk erdőtípusokon belül kell meghatározni. Ennek eredményes alkalmazása természetesen csak az erdőgazdaságon belüli teljes csemete-önellátás megvalósítása esetén lesz megoldható.

A táji erdőművelés kidolgozásának további lépése az országfásításokkal foglalkozna. Néhány év eltelt, mióta az országfásítás megindult, azóta sokféle termőhely-típuson és sokféle elgondolás alapján történtek fásítások. Ezeket alaposan felül kellene bírálni és a kapott eredmények alapján összeállítani egy tájakba illeszkedő fásítási utasítást. Ennek alapfeltétele a mezőgazdasági, rét- és legelőterületeken található növénytakaró hasonló típusokba foglalása, mint azt Majer Antal az erdei aljnövényzettel tette. Itt már az erdőnél jóval magasabb fokú növényismeret lesz szükséges, de még mindig nem annyi, amennyit fásításokkal foglalkozó szakembereink elsajátítani ne tudnának. Ki kellene dolgozni az egyes növénytakarásokban az eddigiek alapján legjobban bevált fafajokat, azok telepítési módját, ültetési hálózatát stb. Különös hangsúly esne a nemesnyárák telepítési lehetőségeire és pontosan ki kell majd munkálni, hogy melyik fajta hol érzi magát legjobban. Ezzel fel tudnánk számolni azt az ötletszerű és sokszor bizonytalan állapotot, amely a nemesnyárák alkalmazása tekintetében a gyakorlatban még sok helyen uralkodik. Hasonló feldolgozást kellene készíteni az exóták alkalmazása tekintetében is, figyelembe véve az eddigi, már végrehajtott telepítéseket.

Jelentős feladat lenne az erdőgazdasági tájak erdővédelmi tartalommal való megtöltése is. Gondolok itt pl. olyan dolgokra, mint a cser alkalmazása és rások

megbetegedésének foka egyes tájegységi erdőtípusokban, vagy armillariás megbetegedések lehetőségének a legnagyobb foka milyen erdőtípusban következik be stb. Ilyen jellegű megfigyelések könnyen elvégezhetőek és bármelyik megbízható erdőész jelentős segítséget tud nyújtani.

Cikkemmel csak néhány gondolattal akartam hozzájárulni a táji erdőművelés és ezen belül az erdőtipológia gyakorlati alkalmazásának kiszélesítéséhez. Bizom benne, hogy e feladatok elvégzése hozzájárul az erdőművelés tudományosabb jellegéhez és segítségével az erdőgazdálkodás maximális eredményt tud elérni.

Az erdőszetek termelési költségelszámolása

KOCSMÁR FERENC főosztályvezető, OEF

A szocializmus gazdasági alaptörvénye szerint a termelés célja a társadalom növekvő anyagi és kulturális szükségleteinek maximális kielégítése. A szükségletek maximális kielégítését elősegíti a tervszerű — a szükségleteknek megfelelő — termelés. A termelés tervszerűségét elsősorban a népgazdasági terv biztosítja. A népgazdasági tervből az erdőgazdaságokra eső tervfeladatot az erdőgazdaságok vállalati terveivel tartalmazzák. Az erdőgazdaságok legfontosabb feladata — a vállalati terv keretein belül — minél több, jobb és olcsóbb fát termelni.

Nem elegendő azonban az egyes vállalatok, erdőgazdaságok vállalati terveiben a tervfeladatokat meghatározni, hanem ezek teljesítését folyamatosan mérni, ellenőrizni kell. A tervteljesítés mérésének eszköze a számvitel. A számvitel mindhárom ága — a könyvvitel, statisztika és az operatív számvitel — a tervteljesítés mérésnek igen jó eszköze és a feladat megoldásában egymást kiegészítve nyújtanak igen értékes adatokat a tervteljesítésre, a gazdálkodás megjavítására stb. — azonban a legnagyobb szerep mégis a könyvvitelnek jut.

Az erdőgazdaságok szintetikus könyvelésüket — az erdőgazdaság központjában — az „Állami Erdőgazdaságok Általános Kötelező Számlakerete” szerint vezetik. A számlakeret a termeléssel kapcsolatos szintetikus számlákat az egyes termelési ágazatok (magtermelés, csemetetermelés, fahasználat stb.) szerint tagolja. Így az erdőgazdaságok tervteljesítésének mérése — legalábbis a forinton keresztül — az erdőgazdaság központjában ágazatonként lehetséges. A szintetikus könyvelés az erdőgazdaságok központjában átirással történik. Az erdőszeteknél (üzemegységeknél) szintetikus könyvelés nincsen.

A gyakorlat bebizonyította, hogy az erdőgazdaságoknál az ágazati tervteljesítés ellenőrzése nem elegendő, szükséges ismerni az egyes ágazatokon belül is a legfontosabb termelési folyamatok alakulását. Ezt a célt szolgálja az erdőgazdaságok központjában vezetett „termelési analitikus könyvelés”.

Az erdőszetek „termelési analitikus könyvelését” sem vezetnek.

A gazdasági események, a költségek és hozamok ismerete, a tervteljesítés mérése azonban nem elegendő csak az erdőgazdaság központjában. A költségek elsődleges jelentőzése (az erdőszekerületben és az erdőszetknél), az operatív jelleg, az erdőszetek mind nagyobb önállósága és az ez évben bevezetett nyereségrészesedési rendszer elengedhetetlenül szükségessé teszi, hogy a tervteljesítést ne csak az erdőgazdaság központjában mérjük és ellenőrizzük, hanem az erdőszeteknél is. Ennek a felismerésnek alapján már 1951 óta folytak ilyen irányú kísérletek, — és bevezetésre került az „erdőszetek önelszámolása”. A bevezetett rendszer — noha többszörös csiszoláson, javításon keresztül fejlődött ugyan — nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Ennek oka elsősorban az volt, hogy csak a termeléssel kapcsolatos költségek alakulását kísérte figyelemmel és hasonlította össze a tervvel, — de a költségekkel elért hozamok, teljesítmények mérése és ellenőrzése elmaradt. Így természetesen ez az elszámolási rendszer nyújtott ugyan lehetőségeket bizonyos mértékben a költségek vizsgálatára, — de a gazdálkodással kapcsolatban felmerülő igen sok kérdésre nem tudott választ adni. Hibája volt még a rendszernek az is,